

נצבים וילך

ה' תשע"א

כתובת:

Oraysa@walla.co.il

אורחיהתא

לע"נ צפורה הדסה ב"ר אברהם ברוך ת.ג.צ.ב.ה.

פרשת נצבים וילך

דברים פרק ל (א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה: (ב) ושבת ער ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום וכןך בכל לבבך ובכל נפשך: (ג) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקפצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה: (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקפצך ה' אלהיך ומשם יקחך: (ה) והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה וחיטבך והרבך מאבותיך: (ו) ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: (ז) ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך: (ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום: (ט) והויתך ה' אלהיך בכל מעשה ירך בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך למטה כי ישוב ה' לשוב עליך לשוב באשר שש על אבותיך: (י) כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: פ

פשט הכתובים וענינם צ"ב, שנראים הדברים כחוזרים על עצמם, ועוד רבות בדקדוקי הלשון וכו', ואבוא חלק הביאור בלא הקדמת חלק השאלות.

בעיון קל יובן, שיש כאן ג' ענינים או דרגות, וזה מבואר מדקדוק לשונות הפסוקים. הנה בפסוק ב' "ושבת" וזה מתבטא במה שישמעו בקולו מה שמצום היום הזה. בפסוק ח' "ואתה תשוב", ונוסף

בשמיעה גם "ועשית כל מצותיו". בפסוק יי "כי תשוב" הבא אחרי שישמעו בקול ה' לשמור גם "חוקיו הכתובה בספר התורה" הזה. ג' דרגות בקיום התורה, וג' פעמים לשונות של תשובה.

ג"פ נזכר בכל לבבך ובכל נפשך. הראשון על השמיעה בקול ה' בכל לבבך ונפשך (פסוק ב'), והשני על אהבת ה' בכל לבבך ונפשך (פסוק ו'), והשלישי על התשובה, כי תשוב אל ה' בכל לבבך ונפשך (פסוק י').

ג' הבטחות שונות, א. קיבוץ גלויות ושיבתם אל ארצם. ב. נתינת הקללות על האויבים. ג. שישוב לשוב עליהם כעל אבותיהם.

עתה נבוא בס"ד לפשטי הכתובים ודרושיהם.

(א) אמר הכתוב, והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה: היינו, ש"הדברים האלה" הם ג' הדברים שמונה הכתוב, א. הברכה, ב. הקללה, ג. והשבות אל לבבך. ובפשטות היינו שיתקיימו בהם כל יעודי התורה והנבואה, ובזה יוכח להם שכל יעודי התורה אמת, וממילא ישובו אל ה'.

ובנביא (יחזקאל לו, כא-לב) נאחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: ס לכו אמר לבית ישראל כה אמר אדני יקוק לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם: וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם ונדעו הגוים כי אני יקוק נאם אדני יקוק בהקדשי ככם לעיניהם: ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גוליתכם אטהר אתכם: ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרת את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בקחי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי את ה' ויהי רובי אתו ולא אתן עליכם רעב: והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים: וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם: לא למענכם אני עשה נאם אדני יקוק ונדע לכם בושו והקלמו מדרכיכם בית ישראל:

ס

הכתובים שם מקבילים לפסוקים כאן, וענינם דומה ושוה. ונראה שענין חילול שמו, זהו הנאמר כאן בכתוב "והשבות אל לבבך בכל הגוים וכו'", שפירושו, שעם ישראל יתבונן על הענין הגדול הזה, היינו שמחד גיסא עם ישראל בזו ושסוי ונפוץ בין כל העמים אשר עד קצה השמים, ומצד שני יתבוננו על גודל חילול ה', היינו ששם ה' מחולל בכל הגוים אשר הדחך ה' שמה. אמנם מצד שני יש בזה נס גדול של כבשה אחת בין שבעים זאבים, וכמאמר אנשי כנסת הגדולה שהן הן גבורותיו שמתקיימים בין כל הגוים, וזה רק על ידי מאמר ה' שהבטיח לעם ישראל שהוא יוליך אותם בגלות והוא יוציאם משם.

ודומה לפסוקים אחרים בספר יחזקאל הדומים בענינם לפסוקים הקודמים, ושם נאמר (יחזקאל יא, יד-כב) וַיְהִי דְבַר יְקֹנָק אֵלַי לֵאמֹר: בְּן אָדָם אַחֲדָי אֲנִישִׁי נֹאֲלָתְךָ וְכָל בַּיִת יִשְׁרָאֵל כְּלֵה אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יִשְׂבִי רְוֹשְׁלָם רַחֲקוּ מֵעַל יְקֹנָק לָנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה: ס לָכֵן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְקֹנָק כִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹיִם וְכִי הִפִּיצוּתִים בְּאֶרְצוֹת נֹאֲהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מֵעַט בְּאֶרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם: ס לָכֵן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְקֹנָק וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְאַסְפִּיתִי אֶתְכֶם מִן הָאֶרְצוֹת אֲשֶׁר נִפְצַוְתֶם בָּהֶם וְנִתַּתִּי לָכֶם אֶת אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל: וּבָאוּ שָׁמָּה וְהִסִּירוּ אֶת כָּל שְׁקוּצֵיהָ וְאֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה: וְנִתַּתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חַדְשָׁה אָתָּן וְקִבַּרְכֶם וְהִסִּרְתִּי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתַּתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר: לְמַעַן בַּחֲקוּתִי יִלְכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטִי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֶתֶם וְהָיוּ לִי לְעָם וְנֹאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: וְנָאֵל לֵב שְׁקוּצֵיהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם לְבָם הֲלֵךְ דָּרְכָם בְּרֹאשָׁם וְנִתַּתִּי נֶאֱם אֲדֹנָי יְקֹנָק: לְפִי"ז מְבוֹאֵר שְׂכָאֵשׁר תְּשִׁיב אֶל לְבַבְךָ שֶׁבְכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ, הִנֵּה ה' אֵלֶיךָ מֵתְהַלֵּךְ בְּקִרְבְּךָ, וְה' לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מֵעַט בְּאֶרְצוֹת שְׂבָאוֹ שֶׁם. אִזּוֹ יִתְחַלל הַשֵּׁלֵב הַשְּׂנִי הַמְּבוֹאֵר בְּכַתּוּבִים כֹּאן וּבִיחְזָקָאֵל.

ויותר יבואר, שהכונה שאם ידבקו בה' למרות שבגלות שכינתא בהסתר, זה יגרום שיזכו שתהיה שכינתא באיתגליא.

(ב) וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וּבִנְיַן בְּכֹל לְבַבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ: הִנֵּה הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה הִיא, הַשִּׁיבָה עַד ה', וְזֶה מְדַבֵּר בְּמִצְוַת שְׂצָרִיךְ לְחַתּוֹר לָהֶם חֲתִירָה תַּחַת כִּסֵּא כְבוֹדוֹ, שִׁישׁוּבוּ עַד ה', וְגַם בְּדְרָגָה זוֹ, הִנֵּה כָל קִיּוּם הַמִּצְוֹת הִיא הַשְּׁמִיעָה בְּקוֹל ה', כִּי יִשׁוּבוּ מִיִּרְאָה יַעַן יִרְאוּ אֶת שְׁפֹלוֹת מִצְבָּם בְּקִבְלַת הַקְּלָלוֹת וְגוֹדֵל נְפֻצָּם בְּגוֹיִם. אִוְלָם גַּם בְּמִצְוַת זֶה הַתְּשׁוּבָה מִתְקַבֵּל, וְדִי אִם יִקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְקִיּוּם אֶת מַה שֶּׁהֵם יִכּוֹלִים. הִינּוּ א. וְשִׁבְתָּ עַד ה', ב. וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ, ג. אֶתָּה וּבְנִיךְ בְּכֹל לְבַבְךָ וּנְפִשְׁךָ. וְכַנְגַדִּים הוֹבִטְחָ לָהֶם ג' שְׁלִבִים בְּקִיבוּץ גְלוּיּוֹת.

(ג-ד) וְשִׁבְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶיךָ וְשִׁב וְקִבַּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבַּצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: א. וְשִׁב, ב. וְשִׁב וְקִבַּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים, ג. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם. הִרִי כֹאן ג' שְׁלִבִים אוֹ דְרָגוֹת בְּקִיבוּץ הַגְּלוּיּוֹת. כִּי יִסוּד הַגְּלוּת הִיא מַה שֶּׁטְעוּ אַחֲרֵי הָעַמִּים, וּבְבֵית רֹאשׁוֹן בֵּא לִיּוֹדֵי בִיטוּי בְּמַה שֶׁנָּהוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי הָעַמִּים, וּבְמִשְׁךָ כָּל הַגְּלוּיּוֹת הַכֹּל הִיָּה מִצַּד שֶׁטְעוּ אַחֲרֵי הַגּוֹיִם. וְהִנֵּה בְּגִאוֹלְתֶם יִהְיֶה ג' דְּרָגוֹת אוֹ שְׁלִבִים. א. הֵם הַצְּדִיקִים, שֶׁהֵם הִלְכוּ בְּשִׁבִי, כַּעֲשֵׂר אֶלְפִים גְּבוּרֵי הַחֵיל שֶׁגָּלוּ עִם יַכְנִיָּה, וְהֵם שְׁבוּיִים. עֲלֵיהֶם אוֹמֵר שִׁישִׁיב אֶת שְׁבוֹת הָעַם, עַל הַצְּדִיקִים הָאֵלֹהִים יֹאמֵר 'וּרְחַמְךָ', שְׂגֹאוֹלְתֶם מִצַּד הָרַחֲמִים. ב. דְּרָגַת הַגְּלוּת הַשְּׁנִיָּה, הִיא הַנְּפֻצָּים, הֵם שְׁבִטֵי יִהוּדָה וּבְנֵימִין, שֶׁנְּפֻצִים בֵּין הָעַמִּים, וְיִדּוּעִים בִּיהַדּוּת. ג. דְּרָגַת הַגְּלוּת הַשְּׁלִישִׁית הִיא הַנְּדַחִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים מֵאוֹמָה, וְזִ"ש (ישעיה יא, יב) וְנִשְׂאָ נֶס לְגוֹיִם וְאֶסְף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וְנִפְצוֹת יִהְיוּ וְיִקְבָּץ מֵאֶרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ: וּלְפִירוּשׁ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁם, נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל הֵם עֲשֵׂרֵת הַשְּׁבִטִים, וְעֲלֵיהֶם אוֹמֵר אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבַּצְךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ. גַּם בְּגִלוּתֶם גָּלוּ בְּשִׁלוּשָׁה שְׁלִבִים, תְּחִילָה גָּלוּ עֲשֵׂרֵת הַשְּׁבִטִים, וְאַחַר כֵּךְ גָּלוּ הַחֲרָשׁ וְהַמְּסַגֵּר, וְאַחֲרֵיהֶם שֶׁאֵר שְׁבֵט יִהוּדָה וּבְנֵימִין וְהַנְּסַפְחִים עֲלֵיהֶם. עַל הַנְּדַחִים הָאֵלֹהִים הוֹסִיף לֵאמֹר "וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ", כִּי יִצְטָרְכוּ בִּירוּר לְדַעַת שֶׁאֵכָן הֵם זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל (ע' תִּיב"ע).

עוד אפשר, שמצאנו בנביאים כמה נבואות על קיבוץ גלויות, או שהגויים יביאו את עם ישראל מנחה לה', שמשמע שהגויים יביאו את עם ישראל לארץ ישראל, וגם הפסוק ונשא נס לגויים המובא למעלה משמעו כך, וכן כמה וכמה נבואות, ומאידך גיסא נאמר בבכי יבואו ובתחנונים הובילם שמשמע שיהיה על ידי יסורים. אלא שיהיה תלוי בעומק הגלות של כל אחד ואחד, שיהיו כאלה שהם דבקים בה' אלקיהם, ועליהם אמר וקבצך שמיד יבואו יען שהם נכרים כזרע ברך ה' אלא שהם שבויים בגלותם. הדרגה השניה של עם ישראל, שמצד אחד הם נפוצים ומצד שני יש בהם דרגה של שמיעה בקול ה', עליהם אומר ושב וקבצך מכל העמים, ועל הדרגה השלישית שהם דבוקים בעמים, אותם צריך להפריש מהם, ועליהם אומר שגם בקצה השמים משם יקחך.

עוד אפשר, ש"משם יקחך", אינו מופנה אל הנדח בקצה השמים, אלא היא הבטחה חדשה, שה' יהיה להם למלך והם לו לעם, וכמבואר בפסוקי יחזקאל לעיל, ודומה ללשון "ולקחתי אתכם לי לעם" האמור בגאולת מצרים. ויל"ע.

(ה) וְהִבִּיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבֶּךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ: גם כאן מנה ג' דרגות, א. והביאך אל הארץ, ב. וירשתה. ג. והיטבך. ואפשר שחוזר כנגד ג' קיבוצי הגלויות, שבתחילה רק ישובו לארצם, ושב את שבותך. בשנית גם יודו כל העמים בירושת הארץ, ולכן ושב וקבצך מכל העמים, בשלישית יתקיים בהם "יקחך", היינו הנאמר ביחזקאל שה' יהיה מלכם והם יהיו לו לעם, ולכן ייטיבם וירבם מאבותם.

עד כאן השלב הראשון בגאולה, ומכאן הוא השלב השני של הגאולה, ודרגת העם.

(ו-א) וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לִבְךָ זֶרְעֵךָ לְאֱהָבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן תֵּייךָ: זהו הנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים, וכן שיסיר את לב האבן מברשם, וזוהי מילת הלב. מעתה תהיה עבודת ה' 'לאהבה' את ה', כי תשובה הקודמת היתה תשובה מיראה, על שיראו תוקף הגלות ורוב הצרות, ועתה ישובו אל ה' מאהבה. מעתה יזכו שתרום קרנם על כל שונאיהם, ומעתה לא רק שישמעו בקול ה' כבתשובה מיראה, אלא גם "ועשית" את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום", כי הגוף יהיה עושה טוב מצד עצמו, ויקיימו המצוות מצד עצמם, וכמבואר ברמב"ן ובפסוקי יחזקאל. לכן לעיל נאמר "ככל המצוות" וכאן "את כל מצותיו", ששם יקיימו רק מעין כל המצוות, כי למרות שהגוף יקיים עדיין יחסר קיום המצוה בלב, אבל כאן יש דרגה חדשה של בכל לבבך ונפשך, כי גם הלב ישתעבד לקיים רצון ה'. זוהי דרגה חדשה של תשובה, "ואתה תשוב", שעם ישראל מצד עצמו יכירו גודל העבודה, ומילת הלב תגרום שיעבדו את ה' בדרגה חדשה לגמרי, בתשובה מאהבה.

עד כאן היא הדרגה השניה של הגאולה, ומכאן הדרגה השלישית.

(ט-י) והותירך ה' אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך: כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזוה כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:

שעתה יזכו לברכה גשמית בשינוי הטבע לטובה, ובכל הענינים יהיה מותר ביתר שאת ועז, ולא רק שיהיו דבקים בה', אלא שה' ישיש בהם והם במלכם, וזה יהיה בעת שישמעו לקיים המצוה "הכתובה בספר התורה הזוה", שבזה כולל כל הענינים שבעל פה הכלולים בתורת הכתב, ומצאנו רבות בספרא שמצוה וחוק הם המשנה ודרכי הדרוש שהתורה נדרשת בהם, וזה יהיה בעת שיקיימו את כל הכתוב בתורה מצד עצמם.

ואפשר שזה דרגה חדשה וכנאמר (ירמיה לא, ל-לג) הנה ימים באים באים נאם ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה: לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בגדם להוציאם מארץ מצרים אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאם ה': כי זאת הברית אשר אכרת את בית ישראל אחרי הימים ההם נאם ה' נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם: ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאם ה' כי אסלח לעונם ולחטאתם לא אזור עוד:

היינו שלא תהיה רק מילת הלב, אלא גם הגוף עצמו מצד עצמו יעשה רצון ה'.

ואפשר שג' חלקים אלה, הם כנגד המח הלב והנפש. שבתחילה ישובו בתשובה מיראה, וזוהי תשובה מצד השכל, היינו שלאחר שיקול הדעת של שכר לעומת עונש, עדיף לשוב אל ה'. היינו שלא יזידו עוד במזיד. אולם בשנית תהיה מילת הלב, היינו שעבוד התאוות, וממילא גם לא יחטאו בשוגג, אולם הגוף עצמו עדיין יהיה חמרי ועכור. אבל בשלישית, אז ישובו אל ה' תשובה עילאה, על דרגה שלא השיגו מעולם, וזה כי תהיה התורה כתובה על גופם, ויעשו רצון בוראם מצד עצמם. וזה כדרגת אדם הראשון קודם החטא.

אפשר שזהו הנאמר (תהלים מ, ז-ט) זבח ומנחה לא תפצת אונים כרית לי עולה ונחטאה לא שאלת: אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי: לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי: שדרגה זו, היינו שלא יצטרכו להביא קרבן על חטא, לא עולה על המחשבה, ולא חטא על השגה, כי השיג דרגה שהספר כתוב עליו, וגופו מקיים רצון בוראו מצד עצמו, וממילא לעשות רצונך חפצתי, יען שתורתך בתוך מעי. לא רק בלב, אלא כל הגוף משועבד ועומד לקיים רצון בוראו.

מענה יובן גם שביאת המשיח היא מזרע בית דוד, כי דרגה זו השיגה דוד, (ומשיח הוא דוד בעצמו כידוע בספרים).

שבת שלום ומבורך

